

KS. JAN DECYK

MODLITWY EUCHARYSTYCZNE O TAJEMNICY POJEDNANIA

Treść: Wstęp; I. Powstanie Modlitw; II. Struktura Modlitw; III. Treści teologiczne Modlitw; Zakończenie.

WSTĘP

Temat pojednania występuje bardzo często w literaturze teologiczno – liturgicznej. Najczęściej jednak dotyczy sakramentu pokuty i pojednania lub w ogóle nawrócenia i aktów pokutnych. Wciąż jednak brakuje opracowań tematyki związanej wprost z Modlitwami eucharystycznymi o pojednaniu. Ponadto, przy rozważaniach nad sakramentem pokuty i pojednania uwaga zwrócona jest bardziej na ogólne pojęcie pojednania, na jego związek z przestankami biblijnymi, mniej natomiast dostrzega się możliwości korzystania z formuł i modlitw związanych z tym sakramentem. Tymczasem wśród Modlitw eucharystycznych znajdują się dwie modlitwy o tajemnicy pojednania. Zawierają one wielkie bogactwo teologiczne. Pożyteczne więc jest zająć się ich powstaniem (I), strukturą (II) i treściami teologicznymi (III).

I. POWSTANIE MODLITW

Po typycznym wydaniu Mszału Pawła VI (1970), w którym zamieszczone były cztery Modlitwy eucharystyczne, w wersjach krajowych Mszału i w oficjalnym Mszale Rzymskim dodane zostały kolejne Modlitwy. Wśród nich znajdują się także Modlitwy eucharystyczne o pojednaniu. Obie powstały z racji Roku Świętego 1975, który miał charakter pokutny i łączył się z sakramentem pojednania.

Modlitwy te zostały ogłoszone przez Kongregację Sakramentów i Kultu Bożego dnia 1 listopada 1974 r. Razem z nimi opublikowano trzy Modlitwy eucharystyczne uwzględniające udział we Mszy św. dzieci. Wszystkie nowe Modlitwy zostały przekazane tym Episkopatowi, które uprzednio zwróciły się o nie do Kongregacji. Dekret Kongregacji wprowadził je ad experimentum na okres trzech lat. Nie planowano zamieszczenia ich w oficjalnych wydaniach Mszału Rzymskiego. Początkowo zamiar Stolicy Apostolskiej dopuszczał

wybór przez Konferencję Episkopatu tylko jednej z dwu Modlitw eucharystycznych o pojednaniu. Nie zamykając drogi innym rozwiązaniom, Kongregacja Sakramentów i Kultu Bożego dnia 10 grudnia 1977 r. przedłużyła na dalsze trzy lata możliwość posługiwania się tymi modlitwami. Z kolei, dnia 15 grudnia 1980 r. wyraziła zgodę na używanie omawianych modlitw na czas nieokreślony, aż do nowej decyzji Stolicy Apostolskiej¹. Dzięki tym działaniom Modlitwy eucharystyczne o tajemnicy pojednania weszły w rzeczywistość liturgii Kościoła. Tematyka ich była bliska rozważaniom Synodu Biskupów z października 1983 r. Papież Jan Paweł II, który listem apostolskim „Otwórzcie drzwi Odkupicielowi” z dnia 6 stycznia 1983 r. ogłosił rok odkupienia, zezwolił na korzystanie z nich. Warto nadmienić, że publikacja tych tekstów liturgicznych według ich łacińskiego (oryginalnego) tekstu, który ad interim był ogłoszony publicznie 1 listopada 1974 r. przez Świętą Kongregację, do roku 1983 nigdy nie miała miejsca.

W polskim przekładzie Mszału Pawła VI w Mszale Rzymskim dla diecezji polskich (1986) zostały zamieszczone dwie Modlitwy eucharystyczne o tajemnicy pojednania. Formularze te mogą być stosowane tylko w tych Mszach, które mówią w szczególny sposób o tajemnicy pojednania: Msze o tajemnicy Krzyża, Msze Okresu Wielkiego Postu, o pojednaniu itp. Odmawia się je z własną prefacją lub innymi, które tematycznie łączą się z pokutą i pojednaniem. Obie Modlitwy eucharystyczne o tajemnicy pojednania niosą sobą tematyczne przesłanie. Stąd pierwszą Modlitwę Mszał opatrzył tytułem „Pojednanie jako powrót do Ojca”, a drugą „Pojednanie z Bogiem fundamentem ludzkiej zgody”.

II. STRUKTURA MODLITW

Modlitwa eucharystyczna jest szczególną modlitwą w liturgii. Jej istotą jest stałe uświadamianie całemu Zgromadzeniu potrzeby pełnego uczestniczenia w najistotniejszym momencie rzeczywistości liturgicznej, kiedy się dokonuje konsekracja.

Nowe modlitwy eucharystyczne otwierają nowe drogi w kierunku Boga. Przypominają, że cały Kościół jest „in via”. Przywołują na pamięć spotkanie Pana zmartwychwstałego z uczniami idącymi do Emmaus. Jak wtedy rozmawiał z Apostołami, tak teraz wyjaśnia nam Pisma i z nami łamie chleb. Uwidacznia to szczególnie epikleza skierowana do Ducha Świętego nad chlebem i winem. Do jedności zachęca też aklamacja „Sanctus”².

¹ Por. S. Czerwik, *Nowe Modlitwy eucharystyczne*, CT 59 (1989) nr 2 s. 52-53.

² Por. T. J. Talley, *Structures des anaphores anciennes et modernes*, LMD 191 (1992) nr 3 s. 42-43.

Treść Modlitw eucharystycznych o tajemnicy pojednania pozwala odczytać głębszy sens tego pojęcia. Etymologia wyrazu „pojednanie” wskazuje na jego związek z wyrazami: jedno, jednać, jedność, co dla chrześcijanina stanowi istotę właściwej mu postawy. Postawa ta oznacza stanowienie jedności we wspólnocie.

W modlitwach tych w szczególny sposób została zaakcentowana tajemnica pojednania z braćmi. Ich źródłem tematycznym jest przymierze Boga z ludźmi, dokonujące się poprzez Odkupiciela Jezusa Chrystusa.

Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego wyróżnia w Modlitwach eucharystycznych postawę dziękczynienia, uwielbienia i uświęcenia. W tym tonie Kościół modli się. Dokonując zarysu treści poszczególnych części Modlitw, skupimy się na ich intencjonalnej myśli – na pojednaniu. Realizacji tego zadania posłuży metoda porównawcza, tj. zestawienie poszczególnych modlitw ze sobą, a także z innymi Modlitwami eucharystycznymi.

Do niezmiennych elementów Modlitw eucharystycznych należą: dialog – prefacja, święty – błogostawiony, przejście od aklamacji „Święty” do epiklezy konsekuracyjnej, epikleza konsekuracyjna, opowiadanie o ustanowieniu i konsekracja, aklamacja upamiętniająca, anamneza i ofiarowanie, epikleza komunijna, modlitwy wstawienne i wspomnienie świętych, dokologia trynitarna – Amen. W każdej z tych części modlitw doszukać się można treści ukazujących pojednanie jako powracanie do Ojca³.

1. Pierwsza Modlitwa o tajemnicy pojednania

Pierwszy element Modlitwy – prefacja, rozpoczyna się, tak jak inne prefacje, uroczystym dialogiem zapowiadającym zjednoczenie wiernych z Bogiem w łączności z ich jedynym pośrednikiem Jezusem Chrystusem. Dialog, zawierający pozdrowienie „Pan z wami”, uświadamia zgromadzonym obecność Chrystusa, który jako Kapłan i Głowa Mistycznego Ciała modli się z nami i za nami. Wezwanie „W górę serca” zaprasza wiernych do dźwignięcia codzienności na wyższy poziom, wskazuje na ukierunkowanie całej wspólnoty ku Bogu. Ostatnie wezwanie w uroczystym dialogu, „Dzięki składajmy Panu Bogu naszemu”, jest zaproszeniem do złożenia daru dziękczynnego Bogu, od którego wszystko pochodzi. W początkowych słowach prefacji uwidocznia się zatem motyw dobroci Boga – Ojca.

³ Dość szczegółową analizę tekstów omawianych modlitw przeprowadza E. M a z z a w książce poświęconej modlitwom eucharystycznym: *Le odierne Preghiere eucaristiche. Struttura, fonti, teologia*, Bologna 1984, s. 237 – 263, a także C. G i r a u d o, *Preghiere eucaristiche per la Chiesa di oggi*, Roma 1993, 318 – 337.

Ponieważ miłość Boża jest bytowo stwórcza, zawsze wzywa wszystkich do nawrócenia, udzielając łaski przebaczenia.

Ta prawda zawarta w modlitwie jest potrzebna dla świadomości grzesznego człowieka. Grzesznik bowiem z racji obciążenia sumienia nie jest zdolny do całkowitego, pełnego zaufania Panu Bogu, a stanięcie w takim stanie wobec Bożego oblicza, Bożej wielkości i świętości jeszcze bardziej ukazuje mu drogę jego zatracenia. Stąd ukazanie wspaniałomyślności Bożego przebaczenia daje możliwość grzesznikowi pełniejszego zaufania Bogu.

Ideą podstawową tej Modlitwy są zatem trzy elementy, tak bardzo charakteryzujące Modlitwę czwartą: przymierze, grzech człowieka i stała bliskość Boga. Pomimo, że człowiek wiele razy nie jest wierny zawartemu przymierz, to jednak Bóg jakby nie zważając na to, nie zniechęcając się, darzy go niezmiernie wielką miłością i swoją wiernością. Jest zawsze blisko człowieka. Czyni przymierze znakiem swojej miłości, tej na zawsze, w Jezusie Chrystusie. Modlitwa uświadamia to ludowi słowami: „Wiele razy ludzie łamali Twoje przymierze, a Ty zamiast ich opuścić, zawarłeś z nimi nowe przymierze przez Jezusa” (I MEP)⁴. Prawdy więc wypływające z Modlitwy budzą nadzieję i ukazują pozytywną perspektywę zamiany życia – z grzesznego na życie w łasce. Dzięki sile tej modlitwy człowiek grzeszny pragnie odnowić zatraczone przymierze, odzyskać dawną wrażliwość zagłuszonego sumienia, otwiera się na nową drogę życia, jaką daje Bóg w swojej dobroci i miłości. Żyje w szczerym, na nowo odnalezionym zaufaniu do Boga, który jako Ojciec przygarnia marnotrawnego syna.

Tekst modlitwy mówi nie tyle o pojedynczym człowieku, ile o rodzinie ludzkiej. Człowiek egzystuje we wspólnocie i to w układzie rodzinności – tak jest w planie Bożym. Dlatego też – podpowiada Modlitwa – w pojednaniu z Bogiem nie można pominąć takich wartości, jak: zgoda i miłość pomiędzy ludźmi a także solidarność narodów, pokój pomiędzy nimi, jak też pomiędzy poszczególnymi ludźmi, braćmi i siostrami. Wojny, wszelkiego rodzaju podziały ludzkie czy nienawiść w innej postaci nie mogą mieć miejsca w planie Bożym⁵.

Prefacja mówi o danym człowiekowi przez samego Boga czasie do pojednania. Jest on darem od Niego. W nim Ojciec zawiera nas Duchowi Świętemu. Jest to więc i czas zawierzenia. Jednocześnie jest to czas dany do nawrócenia człowieka i do życia w Jezusie Chrystusie.

⁴ MEP – skrót oznacza Modlitwę eucharystyczną o tajemnicy pojednania.

⁵ Por. A. D u r a k, *Nowe Modlitwy eucharystyczne*, w: B. N a d o l s k i (red), *Mszal księgą życia chrześcijańskiego*, Poznań 1989 s. 110.

To zawierzenie człowieka Duchowi Świętemu jest dowodem wielkiej Bożej dobroci i Jego wspaniałomyślności wobec słabego grzesznego człowieka. Grzeszny człowiek otrzymuje czasową możliwość nawrócenia się oraz niezwykłą moc łaski dla tego zadania – samego Ducha Świętego. Owocem tego nawrócenia będzie bezustanne wychwalanie Imienia Bożego i pełne zaangażowanie w służbie bliźniemu. To realizowanie daru Bożego wypływającego z natury nawrócenia w Duchu Świętym może dopiero usposobić człowieka do wyśpiewywania Bogu poprefacyjnego „Święty”⁶.

A zatem, prefacja Pierwszej Modlitwy ukazuje pojednanie jako nieustanne powracanie do Ojca, a motywem dziękczynienia czyni to, że Ojciec zawarł przymierze z człowiekiem, że ofiarował czas pojednania i pokoju, że wskazuje w swym miłosierdziu drogę powrotu do siebie, że otwiera nas na działanie Ducha Świętego. Wczesna liturgia afrykańska do tej aklamacji dodała uzupełnienia: *Deo gratias* – Bogu niech będą dzięki; *Christi laudes* – Chrystusowi uwielbienie, chwała⁷. Kościół dziękuje w Modlitwach za Chrystusa, który pojednał niebo z ziemią.

Aklamację „Święty – Błogosławiony” powinni wykonywać (śpiewać lub recytować) wszyscy zgromadzeni, ma ona bowiem charakter wspólnotowy. Wszyscy wierni, wraz z kapłanem jednoczą się z aniołami i świętymi. Tej aklamacji nie może wykonywać tylko sam chór czy schola. Nie może też być wykonywana polifonicznie, gdyż taki sposób wyłącza ze śpiewu pozostałą część zgromadzenia eucharystycznego. Należy nie dopuścić do nakładania się aklamacji z modlitwą następującą po niej, ponieważ jest ona integralną częścią Modlitwy eucharystycznej (tak było w epoce potrydenckiej, a zwłaszcza w okresie baroku)⁸.

W omawianych Modlitwach znajduje się tekst modlitewny, najczęściej określany jako Postsanctus. W pierwszej Modlitwie o pojednaniu jest on bardzo krótki. Ukazuje Boga, Jego naturę, Jego świętość i cel Jego zamysłu. Celem Bożego działania jest przywrócenie Bożego obrazu w człowieku i podobieństwa do Niego, czyli uświęcenie człowieka; „Od początku świata czynisz nas uczestnikami Twego zamysłu miłości, abyśmy byli świętymi, jak Ty jesteś święty”. Słowa „Wejrzyj na lud zebrany wokół Ciebie” wyrażają nie tylko obraz zgromadzonego ludu wokół Ojca, ale też znak realizowania się wspólnoty.

⁶ Tamże.

⁷ Por. B. Nadolski, *Ukochać Mszę świętą*, Warszawa 1987 s. 95–96.

⁸ Por. S. Czerwik, *Modlitwa eucharystyczna*, w: W. Świerczawski (red), *Mysterium Christi. Msza święta*, Kraków 1993 s. 282.

Po uwielbieniu i dziękczynieniu, zawartych w Prefacji i aklamacji „Święty”, w Modlitwie eucharystycznej jest zamieszczone szereg innych prośb, które Kościół zanosi do Boga Ojca za pośrednictwem Jezusa Chrystusa. Łacińskie wyrażenie „clementissimus”, zapożyczone ze środowiska rzymskich cesarzy, zostało użyte nie w celu wyrażenia określonego przymiotu Bożego, ale jako znak głębokiego szacunku Kościoła dla Bożego majestatu. Bóg dał człowiekowi „najwyższy dowód miłosierdzia”, bo dał swego Syna jako dar pojednawczy. Tymi słowami Kościół wyraża wiarę w zbawcze pośrednictwo Chrystusa, który jako Syn Boga i nasz Pan, nieustannie wstawia się u Boga za swoim ludem (por. 1 Tm 2, 5; Hbr 7, 24n; 9, 24).

Po aklamacji „Święty”, śpiewanej lub recytowanej, wypowiedziana jest modlitwa epikletyczna. Kościół przez usta kapłana prosi o moc Ducha Świętego, aby złożone dary w czasie tej Mszy św. stały się Ciałem i Krwią Chrystusa. Dzięki tej ofierze jesteśmy synami tego samego Ojca. Kościół prosi Boga o moc Ducha Świętego, aby przemienił dary chleba i wina w Ciało i Krew Chrystusa. Chrystus obecny pod tymi postaciami umacnia w trwaniu przy Ojcu, a w razie odejścia wskazuje drogę powrotu do Niego.

Dary te składane są za Kościół powszechny, będący w drodze do pojednania. Dokonuje się to razem z papieżem, biskupem miejscowego Kościoła i wszystkimi biskupami. Warto tu zwrócić uwagę na tytuł przypisywany papieżowi. Mianowicie, tytuł „Papa” (gr. pappas, wołacz: papa) to zdrobniałe określenie przysługujące ojcu rodziny. Od III do VI wieku nazwa ta odnosiła się do wszystkich biskupów jako duchowych ojców we wspólnocie Kościoła – rodziny. Od wieku VI rezerwowana jest tylko dla Biskupa Rzymu. Biskupi zaś określani są jako ci, którzy strzegą wiary katolickiej i apostolskiej. O wspólnej odpowiedzialności wszystkich biskupów za Kościół poucza Konstytucja dogmatyczna o Kościele Soboru Watykańskiego II (KK 22 – 23)⁹.

Kolejny tekst Modlitwy wysuwa dwa wniosłe tematy – ucztę i krzyż. Elementy te w ofierze spletają się w jedno. Bóg bowiem okazał wielkie miłosierdzie w swoim Synu Jezusie Chrystusie, który dał się przybić do drzewa krzyża, składając niezwykłą ofiarę za grzechy ludzkości. Krzyż Jezusa Chrystusa to najwyższy dowód miłości Boga do człowieka. Zanim jednak dokonała się wielkopiątkowa Ofiara na drzewie krzyża, w czasie której Chrystus rozpostarł swoje ramiona na znak wiecznego przymierza, przedtem obchodził Paschę ze swoimi uczniami – pierwszym Kościołem. Można więc powiedzieć, że krzyż i uczta stają się widzialnym znakiem zarówno

⁹ Por. S. Czerwik, *Modlitwa eucharystyczna*, art. cyt., s.264.

zawartego w Jezusie Chrystusie przymierza, jak i sprawowanej Eucharystii.

Opowiadanie o ustanowieniu i konsekracja to kolejny element strukturalny Modlitwy eucharystycznej. Słowa konsekracji są przywołaniem ofiary Chrystusa, ofiary Jego Ciała i Krwi. Chrystus czyni to samo ustami kapłana. W opisie ustanowienia można wyróżnić wspomniane dwa motywy: uczyty i krzyża, które w ofierze eucharystycznej stanowią jedno. Świadczą o tym słowa konsekracyjne: „On zanim wyciągnął ramiona pomiędzy niebem i ziemią na znak wiecznego przymierza, chciał obchodzić Paschę ze swymi uczniami” (I MEP). W czasie Ostatniej Wieczerzy dał apostołom swoje Ciało i swoją Krew pod postaciami chleba i wina jako pokarm i napój. Polecił sprawować to misterium nieustannie na swoją pamiątkę.

Wspomnienie czynów zbawczych aktualizuje się na ołtarzu. Zbliża do Ojca i Syna – i jedna z Nimi. Przez uczestnictwo w tym, co dzieje się na ołtarzu, składamy razem z Chrystusem i przez Niego Bogu najwspanialszy dar – Chrystusa. Syn jest pokojem przynoszącym całej ludzkości pojednanie.

Słowa Pańskie wypowiedziane nad chlebem w dawnym tekście Kanonu brzmiały: „To jest bowiem Ciało moje”. Formuła ta była oparta na relacji Mk 14, 22 oraz Mt 26, 26. Nie uwzględniała zaś relacji Pawłowej i Łukaszowej – 1 Kor 11, 24 („To jest Ciało moje za was”), Łk 22, 19 („To jest Ciało moje, które za was jest wydawane”). Mszał Pawła VI słowa Pana nad chlebem opiera na obu wersjach i obecnie brzmią one jednakowo we wszystkich Modlitwach eucharystycznych, łącznie z Kanonem Rzymskim: „To jest Ciało moje, które za was będzie wydane”.

Słowa konsekracyjne, mówiące o kielichu „nowego i wiecznego Przymierza” nawiązują do wypowiedzi Mojżesza z okazji zawarcia przymierza na Synaju (por. Wj 24, 8) a także do wypowiedzi proroka Jeremiasza (Jr 31, 31 – 33) i Izajasza (Iz 53, 11 – 12). Słowa mówiące o wylaniu Krwi Jezusa „za wielu” wykluczają zawężony zbawczy wymiar Jezusowej ofiary, która ma zasięg powszechny. Wszyscy ludzie mogą dostąpić owoców odkupienia, tj. odpuszczenia grzechów, choć w rzeczywistości – według powszechnej nauki Kościoła – dostąpią jej ci, którzy włączają się w nią przez wiarę i sakramentalną rzeczywistość (por. Mt 20, 27n; 1 Tm 2,5n; 4,10; 1 J 2,2; 4,14; 2 Kor 5,15)¹⁰.

Anamneza oznacza upamiętnienie. Kościół wypełniając polecenie Jezusa zawarte w słowach „Czyńcie to na moja pamiątkę”, celebryje śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa. Tym samym spełnia misję

¹⁰ Tamże, s. 270–271.

nieustannego odnawiania pojednania z Bogiem i bliźnimi. Nie jest to tylko wspomnianie przeszłości. Dzieło bowiem Chrystusa wciąż się staje i realizuje na ołtarzu. Anamneza pierwszej Modlitwy eucharystycznej o pojednaniu ukazuje Chrystusa, który jest dla nas Paschą i pokojem. Dla chrześcijan Pascha ma określać nie tyle dzień, ile raczej Osobę samego Chrystusa. Określenie Chrystusa jako Paschy nawiązuje do tekstu z Pierwszego listu św. Pawła do Koryntian (1 Kor 5,7). Nawiązuje też do błogosławionego dnia Paruzji. Ten dzień jest oczekiwany z nadzieją. Modlitwa mówi o nim jako o dniu zbawczym, nazywając go dniem błogosławionym. Przedstawia Bogu składaną ofiarę, która jedna całą ludzkość w Boskiej miłości. Takie rozumienie Paschy pozwala widzieć nieprzeciętność w paschalnej chrześcijańskiej wierze.

W anamnezie pojawia się stwierdzenie, że Chrystus jest naszym pokojem. Interpretatorzy tekstu są ostrożni w wyjaśnianiu tego wyrażenia. Nie chodzi o spokój w sensie psychologicznym, a taki może się narzucać; mowa jest o pokoju, który łączy wszystkich wierzących w Chrystusa. Potwierdzeniem takiej interpretacji są słowa anamnezy z tej Modlitwy: „Składamy Ci, Boże prawdziwy i wierny, tę Ofiarę, która całej ludzkości daje pojednanie z Tobą”. Kościół składa ofiarę, która sprawia pojednanie wszystkich ludzi z Ojcem. Jest to dar Chrystusa. Jest to realizacja tego „Jestem z wami aż do skończenia świata”. Kościół nakłania, by wierni składali w darze – ofierze nie tylko niepokalaną Hostię, ale również, by uczyli się składać samych siebie w ofierze na wzór Chrystusa, w myśl Jego modlitwy z Ogrójca i modlitwy na krzyżu. W ten sposób pełniej realizuje się jedność ludzi z Bogiem i bliźnim, tak, by „Bóg był wszystkim we wszystkich” (OWMR 55 f).

Po anamnezie wymawiana jest modlitwa epikletyczna, która także ma związek treściowy z IV Modlitwą eucharystyczną. To podobieństwo wyraża się zarówno w jej treści, jak i w strukturze. Poruszany temat nawiązuje do anafory św. Hipolita i mówi o jedności z Bogiem. Modlitwa posługując się określeniem „rodzina”, odnosi je do wszystkich ludzi. Jest to rodzina Boża, która łączy się w Ofierze z Chrystusem. Prosi ona Ducha Świętego o moc, aby zdołała „przewyciężyć wszelkie podziały i niezgodę” i aby wszyscy do niej należący zostali „złączeni w jedno ciało” dzięki Duchowi Świętemu”. Można zatem powiedzieć, że jest to błaganie o jedność. Dzięki Duchowi Świętemu ta jedność zatacza coraz szersze kręgi wśród ludzi. To On jest tego sprawcą. Życzenie, mieszczące się w znaczeniu partykuły „abyśmy”, jest wyrażeniem świadectwa, że Kościół także nie jest wolny od podziałów i niezgody. Dlatego też zwraca się w tym

pragnieniu do Boga, którego pomoc jest niezbędna¹¹. Chodzi o pomoc w zachowaniu jedności z papieżem i biskupem. Jest to zatem prośba w intencji całego Kościoła.

Warto tu przytoczyć starochrześcijańską modlitwę Kościoła, która odpowiada bardzo tematyce Modlitw eucharystycznych: „Pamiętaj, Panie, o swoim Kościele. Broń go od wszelkiego zła, udoskonalaj w Twojej miłości, zgromadź go z czterech stron świata i uświęć go w swoim Królestwie, które mu przygotowałeś”¹². Modlitwa jest znakiem, że cała wspólnota chrześcijańska składa ofiarę eucharystyczną. Kościół składa się z kapłanów (*servitus nostra*) i z wiernych świeckich (*cuncta familia tua*). Ten układ jedności ukazuje rodzinność wspólnoty. Kapłani są sługami w rodzinie, której Bóg jest Ojcem¹³. Pojednanie prowadzi wszystkich do domu Ojca. Modlitwa konsekwentnie realizuje zarysowany obraz wspólnoty. Rodzina w jednej wierze i miłości buduje Królestwo w czasie wyznaczonym przez Ojca, potem zasiada w Jego domu.

Modlitwy wstawiennicze, które występują w tym miejscu, zwracają uwagę na to, że Eucharystię sprawuje się w łączności z Kościołem w niebie i na ziemi. Podkreślają, że ofiara składana jest za wszystkich członków Kościoła tak żywych, jak i umarłych, tj. za wszystkich, którzy zostali wezwani do udziału w odkupieniu dokonanym przez Jezusa Chrystusa, przez ofiarę Jego Ciała i Krwi (OWMR 55 g).

Miejscem przyszłego szczęścia jest miejsce światłości. W tym miejscu są – jak mówi Modlitwa – nasi bracia i siostry. Są oni u miłosiernego Ojca. Są tam wyzwoleni ostatecznie, w pełni pojednani z Bogiem i ludźmi. Przebywają w radości i pokoju – są to owoce pojednania. Niebiańskie Jeruzalem zaś jest miejscem światłości, której źródłem jest Bóg i Baranek (Ap 1, 16; 21, 23n; 22, 5).

W Modlitwach wstawienniczych kontynuowany jest temat jedności. Modlitwy te kierują do Boga prośbę, by On zachował wszystkich w jedności wiary i miłości. Taka prośba ma swoje uzasadnienie w tym, że Królestwo Boże ma być budowane we wspólnocie. Modlitwy podkreślają też i inne uzasadnienie, mianowicie w wymiarze eschatologicznym: byśmy mogli przebywać razem ze świętymi i tymi, którzy poprzedzają nas do wieczności; abyśmy wszyscy mogli przebywać razem w Jego domu. Odnoszą się także do tych, którzy przewodniczą Kościołowi Bożemu, a więc do papieża i biskupa, którzy wymieniani są na początku Modlitwy wstawienniczej. Modlit-

¹¹ Por. A. Durak, *Nowe Modlitwy eucharystyczne*, art. cyt., s. 111.

¹² *Didache*, 10.

¹³ Por. S. Czerwik, *Modlitwa eucharystyczna*, art. cyt., s. 268.

wy wstawiennicze używają czasowników w formie: „wejrzyj”, „zachowaj” – jest to bezpośredni zwrot cechujący modlitwy Izraelitów¹⁴.

Ostatnim elementem każdej Modlitwy eucharystycznej jest doksologia. Słowa jej jednakowo brzmią we wszystkich Modlitwach. Sam gest podniesienia nad ołtarzem świętych postaci jest wyznaniem Ojcu przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym wszelkiej czci i chwały. Każda Eucharystia jest złożeniem Bogu chwały, którą przekazał Kościołowi Chrystus, dzięki odkupieńczej Ofierze na Krzyżu. Wszelką cześć i chwałę, o której mówi doksologia, Ojciec otrzymuje przez Chrystusa. To Chrystus jest naszym jedynym Pośrednikiem i Drogą do Ojca. W myśl św. Pawła i innych świętych autorów, przez Niego dostępujemy zbawienia i mamy przystęp do Ojca (por. 1 Tm 2, 5; 14, 6; Ef 2, 18; Hbr 4, 14; 7, 24n; 9, 24; Dz 4, 12; 1P 2, 5) Św. Paweł dodaje, że z Chrystusem jesteśmy zjednoczeni tak jak członki z głową (por. Kol 1, 18). Chrystus zaś jest z nami jako Emmanuel (por. Iz 7, 14; Mt 1, 21 – 23; 18, 20; 28, 20). W Chrystusie trwamy jak we wspólnocie życia. Ta wspólnota życia pochodzi od Niego mocą mieszkającego w nas Ducha Chrystusowego (por. Ef 1, 10; 2, 18; Rz 8, 9)¹⁵.

Doksologię kończy aklamacja ludu, który przez swoje „Amen” włącza się do dzieła Jezusa Chrystusa. Tym słowem wyraża zgodę na przesłanie Chrystusa. „Amen” podkreśla w tej Modlitwie gotowość do pojednania.

2. Druga Modlitwa o tajemnicy pojednania

Druga Modlitwa eucharystyczna jest nieznaczną adaptacją anaforę, przekazanej w „Tradycji Apostolskiej” św. Hipolita Rzymskiego (ok. r.215). Ma ona charakter chrystologiczny i opiera się wyłącznie na inspiracji nowotestamentalnej. Główną jej myślą jest to, że Odwieczne Słowo, przez które Ojciec wszystko stworzył, zostało posłane na świat. Poprzez moc Ducha Świętego przyjęło człowieczeństwo z Maryi Dziewicy. Przez akt zaś doskonałego posłuszeństwa uwidocznionego na krzyżu odniosło zwycięstwo nad śmiercią i ukazało moc zmartwychwstania. Owocem zaś tej śmierci jest ukonstytuowanie kapłańskiego ludu, nabytego przez Chrystusa na własność dla Ojca. Lud ten poprzez celebrowanie Eucharystii stoi przed Bogiem, spełniając swoją kapłańską posługę¹⁶.

Druga Modlitwa, podobnie jak i pierwsza, zawiera własną prefację, z którą tworzy całość. Można nią posługiwać się także wówczas,

¹⁴ Por. B. Nadolski, *Ukochać Mszę świętą*, dz. cyt., s. 111.

¹⁵ Por. S. Czerwik, *Modlitwa eucharystyczna*, art. cyt., 277.

¹⁶ Por. *Tamże*, s. 283.

gdy przepisy pozwalają na inną prefację z danego okresu liturgicznego. Prefacja zawsze mówi o pojednaniu. Modlitwa ta zatem ma stanowić całość tematyczną z własną lub obraną prefacją (tj. temat ma dotyczyć pokuty i odnowy życia).

Prefacja własna głosi dzieło Boże w świecie. Wychwala Boga za to, że obdarzył świat cudownymi znakami, wypływającymi z Jego Ojcowskiej miłości. Podejmuje inicjatywę zmierzania do pojednania i zgody. Z jej treści wynika, że tylko Bóg może kruszyć twarde ludzkie serca i usposabiać człowieka do pojednania w świecie tak pełnym rozdarcia, walki i niezgody. Bóg Ojciec poprzez moc Ducha Świętego sprawia, że nawet nieprzyjaciele dochodzą do zgody i podają sobie rękę. To dzięki inicjatywie Ojca w mocy Ducha Świętego lud dochodzi do jedności. To Bóg, dzięki swoim darom, sprawia, że ustają spory, a zwycięża miłość. Nienawiść i zemsta zastąpione są przebaczeniem i miłością. Nic więc dziwnego, że w świetle tak sformułowanej prefacji, wyrażającej dziękczynienie za te wielkie dzieła Boga, Kościół z radością śpiewa poprefacyjne „Święty” – hymn dziękczynienia i uwielbienia¹⁷.

Treść zatem prefacji z Drugiej Modlitwy eucharystycznej dotyczy pojednania jako fundamentu ludzkiej zgody i pokoju płynącego od Boga. Prefacja wzywa do dziękczynienia za przedziwne Boże dzieło odkupienia. Podkreśla, że Bóg zmienia ludzkie serca, przez co uzdalnia je do pojednania.

W ostatnich słowach prefacja wyraża łączność Kościoła ziemskiego z aniołami i świętymi we wspólnym uwielbieniu i składaniu dziękczynienia Bogu. Owa łączność jest wysłużona przez Chrystusa, jest owocem Jego dzieła pojednania ludzkości z Bogiem, a ziemi z niebem. W dawnych prefacjach w zakończeniu wyliczano dziewięć „chórów anielskich”, na których istnienie wydawały się wskazywać teksty Nowego Testamentu (por. Ef 1, 21; Kol 1, 16; 1 Tes 4, 15; 1 P 3,22). W obecnych prefacjach pomija się wyliczanie tradycyjnej liczby chórów. Prefacje mówią tylko o zjednoczeniu się z „Aniołami i wszystkimi Świętymi” (II ME), „z Aniołami śpiewającymi Twoją chwałę” (II MEP).

Konsekwencją dziękczynienia jest hymn „Święty”, śpiew uwielbienia, we wspólnocie zgromadzonych wiernych z całym chórem niebios. Całe zgromadzenie eucharystyczne jest włączone w ten niebiański śpiew Wierny lud razem z całym stworzeniem wychwala Boga nieustannym dziękczynieniem.

Owo wychwalanie Pana Boga wyrażone w prefacji zostaje przedłużone w kolejnej modlitwie, występującej po prefacji. Mówi ona, że

¹⁷ Por. A. D u r a k, *Nowe Modlitwy eucharystyczne*, art. cyt., s. 111–112.

Bóg w Jezusie Chrystusie, swoim Synu, „wyciąga swoją rękę do grzeszników”. Modlitwa podkreśla też, że Bóg zbawia nas przez swoje słowo i sam staje się dla człowieka drogą prowadzącą do pokoju. Zastosowane w Modlitwie słowa „ręka – droga” oznaczają ludzką łączność, komunikację międzypersonalną. W ogóle Modlitwy eucharystyczne o pojednaniu ukazują Chrystusa jako prawdziwego i jedyne go pośrednika między nami i Bogiem Ojcem, jako Drogę do celu. To dzięki Jezusowi Chrystusowi, którego Bóg Ojciec posłał do ludzi, dzięki Jego Męce i Śmierci, dzięki Jego ofierze człowiek zdolny jest nawrócić się do Boga i to tak dalece i skutecznie, że gotów jest oddać siebie innym, swoim bliźnim.

W tej Modlitwie eucharystycznej występuje hymn uwielbienia Ojca przez Syna. Syn jest Słowem, które nas zbawia i Drogą, po której pielgrzymujemy do Ojca. Modlitwa nazywa Chrystusa Słowem i Drogą. Nie ma tu aspektu ontologicznego, jest natomiast aspekt historyczny – zbawczy. Mówi się o Ofierze Chrystusa jako o działaniu Bożym. Ofiara jest źródłem nawrócenia człowieka do Boga i źródłem wzajemnej miłości między ludźmi, a więc jest darem zbawiającym. Przez Ofiarę Chrystusa Ojciec „stał się” bliski dla każdego człowieka.

Występująca w modlitwie epikleza w swojej treści nawiązuje do celebrowanej tajemnicy pojednania. W słowach tej prośby Kościół prosi o moc Ducha Świętego, aby wejrzał On na składane dary, które Kościół ofiarowuje, wypełniając przez to wolę swojego Pana i Boga Jezusa Chrystusa. Ta modlitwa w swej początkowej fazie podobna jest do III Modlitwy eucharystycznej, gdzie w modlitwie wstawiennej kapłan wypowiada takie słowa: „Prosimy Cię, Boże, aby ta ofiara naszego pojednania”. Duch Święty sprawia, że pamiątka Pana staje się rzeczywistością jednoczącą wiernych.

Opowiadanie o ustanowieniu Eucharystii podczas Wieczery Pańskiej wyraźnie wskazuje na Osobę Jezusa Chrystusa. Przy tym akcentowane są dwie prawdy: Chrystus składa Bogu swoje życie dla zbawienia ludzkości i tym czynem wskazuje na Boże miłosierdzie.

W modlitwie wstawienniczej Kościół prezentuje Bogu składaną ofiarę, tę samą, którą On sam złożył w nasze ludzkie dłonie na znak i dowód swojej miłości. Udział Kościoła (wierzących) w przygotowanej uczcie jest zarazem udziałem w Duchu Bożym, który nie tylko dopomaga usunąć wszelkie przeszkody na drodze do zgody, ale jest jej sprawcą. To On pozwala wierzącym w Kościele ciągle na nowo stawać się czytelnymi znakami jedności i narzędziami pokoju.

„Przyjmij także nas Ojcze święty, razem z Ofiarą Jezusa Chrystusa” – to prośba zawarta w dalszej części modlitwy wstawienniczej. Zbawiające działanie Kościoła mają go ukazać jako znak jedności i narzędzie pokoju.

Tak jak w pierwszej Modlitwie eucharystycznej, tak i w drugiej po złożeniu ofiary następuje prośba skierowana do Boga Ojca o pomoc, o dar Ducha Świętego. Jest to modlitwa epiklezy komunijnej. Jedność – komunია wszystkich jest dziełem Ducha Świętego. Kościół prosi o wewnętrzną komunię pomiędzy wszystkimi, którzy korzystają z Uczty Pańskiej.

W części wstawienniczej tej Modlitwy występuje niejako mniej treści teologicznych. Została tu wyrażona intencja za papieża, biskupów, prezbiterów, diakonów i cały wierny lud Boży. Ma ona wyraźnie charakter prośby o jedność Kościoła. Dodana jest też prośba za zmarłych.

Modlitwy wstawiennicze kończą się anamnezą, która wychwala Boga za to, że zgromadził swój wierny lud wokół stołu na celebrowanie Eucharystii. W tych słowach zawiera się prawdziwy znak jedności Kościoła. W Eucharystii bowiem wszyscy ludzie, niezależnie od różnicy ras i języka, mogą się cieszyć wspólnotą jedności. Owa jedność eucharystyczna jest znakiem i przedsmakiem uczty niebiańskiej. Istotne jest podkreślenie w modlitwie jedności z Dziewicą Maryją, apostołami i wszystkimi świętymi. Jedność spełniając się już tu na ziemi, wprowadza w ucztę wiecznej jedności¹⁸.

Słowa Modlitw wstawienniczych w Drugiej Modlitwie eucharystycznej wskazują na to, że są one jakby przedłużeniem epiklezy: „Duch, który umacnia miłość, niech nas zachowa w jedności”. W słowach tych zachowana jest tematyczna ciągłość modlitwy o jedność. Wyrażona jest prośba o jedność z papieżem, biskupami, z całym duchowieństwem i z wszystkimi chrześcijanami. Prośba ta została pogłębiona: mianowicie modlitwy mówią o jedności wiary i łączności ze świętymi i wszystkimi zmarłymi przebywającymi w Bożym Królestwie. Modlitwy podkreślają, że ta jedność jest owocem tajemnicy pojednania tak z Bogiem, jak i z braćmi. Jest ona także owocem sprawowanej Eucharystii.

Wszystkie Modlitwy eucharystyczne zakończone są doksologią, która jest znakiem i samym uwielbieniem Boga przez Jezusa Chrystusa, razem z Nim i w Nim. Tylko bowiem w Jezusie Chrystusie, jedynym Pośredniku między Bogiem i ludźmi, spełnia się i wypełnia pełne uwielbienie Boga. To uwielbienie Boga jest też znakiem jedności, którą Kościół otrzymał w darze od Jezusa i Chrystusa i do której Kościół w Nim ciągle dąży.

¹⁸ Tamże, s.112; Por. J. Decyk, *Czas a wieczność w modlitwach za zmarłych Mszatu Pawła VI*, STV 33(1995) nr 2 s. 111–135.

III. TREŚCI TEOLOGICZNE MODLITW

Treści Modlitw o pojednaniu wyrażają myśl o zjednoczeniu całego Kościoła. Charakterystyczne są uzewnętrzniające to formy wyrazów, np. liczba mnoga czasowników „składamy”, „bierzcie”, „jedźcie” itd, liczba mnoga zaimków „my”, „nas”, stosowanie rzeczowników zbiorowych, np. „ludzkość”, „ludzie”, „ludy”, zaimków upowszechniających: np. „wszyscy”, „każdy” itd. Treść i język modlitw mogą posłużyć do uwydatnienia istotnych myśli teologicznych omawianych Modlitw, ich tła biblijnego a także ułatwić zrozumienie pełniejszego udziału w Eucharystii, świadomego wsłuchiwanie się w słowa wypowiedane przez prezbitera, przewodniczącego zgromadzenia eucharystycznego.

Przesłanie teologiczne Modlitw można wyraźnie odczytać i wykażać w porządku hierarchicznym. Naczelne miejsce zajmuje temat o tajemnicy Trójcy Świętej. W świetle tej tajemnicy ukazana została zbawcza ekonomia Ojca i Syna, i Ducha Świętego. Z kolei wyłania się zagadnienie wielkich dzieł Bożych, tajemnicy odkupienia człowieka i jego miejsca w zbawczym Bożym planie. Jest to temat konstytutywny w całej liturgii Kościoła i wyraża się poprzez celebrację Paschy Pana. Wszystkie te prawdy odsłaniają tajemnicę pojednania. Tajemnica odkupienia dokonująca się w czasie Eucharystii nabrała szczególnego odniesienia po wprowadzeniu Modlitw eucharystycznych o tajemnicy pojednania¹⁹. Stworzenie świata i człowieka zostało przedstawione w Biblii i liturgii jako objawienie się wielkiej Bożej mądrości i miłości. Szczególne miejsce wśród stworzeń przypada człowiekowi. Został on wybrany spośród stworzeń i ukształtowany na Boże podobieństwo (por. Rdz 1, 26). Wszystkie zaś stworzenia na ziemi są człowiekowi dane w darze od Bożej miłości. Z nimi razem człowiek ma dziękować Bogu i razem z nimi i w ich imieniu Boga uwielbiać (IV ME).

1. Tajemnica Trójcy Świętej

Cała liturgia sprawowana w Kościele jest nieustanną celebracją Bożych Tajemnic. Człowiek poznaje te tajemnice i przeżywa je dzięki obrzędom liturgicznym. Zbliżenie do Boga urzeczywistnia się także przez wydarzenia, które pochodzą od Boga. Należą do nich: stworzenie, odkupienie, historia zbawienia i historia życia oraz działanie Kościoła. W każdym z owych wydarzeń można widzieć działanie poszczególnych Osób Trójcy Świętej. Tajemnica Trójcy

¹⁹ Por. P. De Clerck, *Le Salut, ou la réconciliation et ses réalisations sacramentelles*, LMD 172 (1987) nr 4 s.40.

Świętej w omawianych Modlitwach ukazuje się jako nieogarniona miłość Ojca, objawiona w Osobie Jezusa Chrystusa oraz w nieustannym działaniu Ducha Świętego.

a) Miłość Boga Ojca

W I i II Modlitwie eucharystycznej o tajemnicy pojednania Bóg występuje jako Miłość, Mądrość i Wszechmoc. Nazywany jest „nieskończoną dobrocią”, „Ojcem rodziny”, „bliskim dla każdego człowieka”. Pan Bóg od początku istnienia świata ma konkretny zbawczy plan względem swojego stworzenia – człowieka, który jest Jego świętym zamysłem miłości. Mówią o tym obydwie prefacje w omawianych Modlitwach. Boża miłość objawia się przede wszystkim w przymierzach, jakie Bóg zawierał z narodem izraelskim. Człowiek wiele razy nie dochowywał wierności. Nie miało i nie ma to wpływu na Bożą miłość. Bóg nigdy człowieka nie opuścił. Przeciwnie, zawsze odpowiedzią Boga było nowe przymierze, które po sprzeniewierzeniu się człowieka On odnawiał. Jako Ojciec miłujący wspomaga człowieka w ciągu dziejów historii w szukaniu i odnajdowaniu siebie. Wielokrotnie zawierał przymierze z człowiekiem: z Noem po potopie (Rdz 9, 11 – 13), z Abrahamem (Rdz 15, 18; 17, 1 – 5), z Izaakiem i Jakubem (Wj 2, 24), wreszcie z całym ludem izraelskim po wyjściu z Egiptu (Wj 24, 1 – 11).

Bóg – Ojciec, „Pan nieba i ziemi” (II MEP), jest wszechmocny. Jego dzieło Odkupienia jest przedziwne, mądre. Wszystkie te przymioty Boga odczytywane z I i II MEP wskazują na relację Boga z człowiekiem. Ojciec miłuje w swej wszechmocy, jest immanentny, w swej Mądrości dał Syna, udziela Ducha. Zawsze otwiera drogę do pojednania, do zgody. Jak mówią Modlitwy, „czyni gotowym do zgody”, uczy „miłością zwyciężać nienawiść” (II MEP), „gasi spory” (II MEP). Ojciec jest dawcą czasu pojednania i pokoju. To także objawienie Bożej nieskończonej dobroci (I MEP). Bóg zabiega o odbudowywanie niszczonej przez grzech miłości (II MEP). Prowadzi ludzi do siebie poprzez ofiarę Jezusa Chrystusa, swojego Syna, w którym staliśmy się synami Ojca. Na tej drodze powrotu do Boga człowiek może odnaleźć siebie, stale się polecając i korzystając z miłosierdzia Ojca.

W konsekwencji Bóg umacnia ludzi w ich wspólnym budowaniu Bożego Królestwa, w którym człowiek wznosi się ku Bogu (Modlitwy wstawiennicze I MEP). Modlitwy często używają słowa „Ojcze”. Ujawniają przez to dziecięcą postawę człowieka i świadczą o jego miłości do Boga – Ojca.

b) Objawienie miłości Ojca w Jezusie Chrystusie

Miłość Boga względem ludzi została objawiona w Jezusie Chrystusie, Bożym Synu. Największe bogactwo daru Ojca znalazło wyraz w Objawieniu Chrystusa. Podkreśla to szczególnie IV Modlitwa eucharystyczna. Ten akcent widoczny jest także w II Modlitwie o tajemnicy pojednania. „Przyszedł (On) w Twoje imię. W Nim wyciągasz rękę do grzeszników, On jest Słowem, które nas zbawia i Drogą, która nas prowadzi do pokoju” (por. J 1,1 -14; 14, 6). Podobną myśl zawiera II Modlitwa eucharystyczna z udziałem dzieci.

Ofiara pojednania, znak Chrystusowej miłości, została złożona przez Boga Ojca w ludzkie ręce. (por. Anamneza II MEP). Wypełnienie przez Jezusa Bożego planu zbawczego urzeczywistnia się w Ofierze, staje się własnością ludzkości odkupionej i źródłem jej zbawienia. Obie Modlitwy eucharystyczne o pojednaniu podkreślają pełną świadomość i dobrowolność ofiary Chrystusowej. Potwierdzają tę prawdę takimi słowami: „Twój Syn, jedyny Sprawiedliwy, wydał się w nasze ręce i pozwolił się przybić do krzyża” (Opowiadanie o ustanowieniu, I MEP), „On (Jezus) to, gdy nadeszła godzina, w której miał wydać samego siebie dla naszego zbawienia” (Opowiadanie o ustanowieniu, II MEP). Ofiara Chrystusa złożona na krzyżu była antycypowana w czasie Wieczerzy Pańskiej – paschalnej. Ta sama ofiara aktualizuje się przez słowa konsekracji w czasie każdej celebracji eucharystycznej. Słowa wypowiedziane przez kapłana uświadamiają obecność Chrystusa wraz z Jego ofiarnym aktem: „To jest Ciało moje, które za was będzie wydane”, „To jest kielich Krwi mojej, która za was i za wielu będzie wylana”. Wierni zgromadzeni na Eucharystii, sprawując ją, głoszą śmierć Chrystusa, wyznają Jego zmartwychwstanie, wreszcie wyrażają postawę oczekiwania na Jego przyjście w chwale. Taką gotowość rozmodlonego Kościoła podkreślają aklamacje po przeistoczeniu. Zbawiciel świata, Chrystus, jest odkupicielem ludzi (Pref. I MEP). To On daje ludziom nowe życie. Jest ludzką paschą i pokojem. Jest Słowem zbawiającym ludzi i Drogą prowadzącą do pokoju. Chrystus, ciągle żywy w Kościele w nim razem ze wszystkimi wiernymi wznosi hymn dziękczynienia ku Ojcu. Wprowadzenie do prefacji uświadamia tę rzeczywistość.

Konstytucja o liturgii Soboru Watykańskiego II wyraźnie mówi o obecności Chrystusa w osobie kapłana sprawującego Ofiarę: „Ten sam, który kiedyś ofiarował się na krzyżu, obecnie ofiarowuje się przez posługę kapłanów, czy też zwłaszcza pod postaciami eucharystycznymi. Obecny jest mocą swoją w sakramentach tak, że gdy ktoś chrzci, sam Chrystus chrzci. Jest obecny w swoim słowie, albowiem

gdy w Kościele czyta się Pismo święte, wówczas On sam mówi. Jest obecny wreszcie, gdy Kościół modli się i śpiewa psalmy, gdyż On sam obiecał: „Gdzie dwaj albo trzej są zgromadzeni w imię moje, tam i Ja jestem pośród nich” (Mt 18, 20)” (KL 7). Dzięki Chrystusowi i Jego zbawczemu dziełu człowiek jest zdolny zrozumieć nieskończoną miłość Boga Ojca. O Bożej miłości świadczy dar Chrystusowego życia, Jego męki, śmierci i zmartwychwstania Jezusa.

c) Działanie Ducha Świętego

Na drodze powrotu do Ojca w nowym przymierzu całą moc człowiek czerpie z łask Ducha Świętego. On jest pierwszym darem Boga Ojca dla wierzących. Jego miłość leczy ludzki egoizm, wprowadza i odnawia miłość Boga i bliźniego. (Por. II MEP). Mówi o tym także IV Modlitwa eucharystyczna: „Zesłał On (Chrystus) od Ciebie, Ojcze, jako pierwszy dar dla wierzących, Ducha Świętego, który dalej prowadzi Jego dzieło na świecie i dopełnia wszelkiego uświęcenia”. Obecność Ducha Świętego uwidoczniła się w całej historii zbawienia. Był obecny w dziele Boga Ojca i w dziele Bożego Syna. Działa także w obecnym czasie, w Chrystusowym Kościele. Inspiruje i ożywia całą liturgię Kościoła.

W omawianych Modlitwach eucharystycznych zgromadzony lud Kościoła prosi Boga o Ducha Świętego. Znosi prośbę, aby On swoją mocą uświęcił złożone na ołtarzu dary, by się stały Ciałem i Krwią Jezusa Chrystusa (Epikleza I i II ME). Kościół poprzez prefację Pierwszej Modlitwy eucharystycznej o pojednaniu wzywa grzeszników do odnowy w Duchu i do otwarcia się na Jego działanie. Duch Święty, którego Kościół wzywa w epiklezie Modlitwy eucharystycznej ma moc przemienić i uświęcić chleb i wino. Ten sam Duch Święty ma moc działania, przemieniania i uświęcania ludzkich serc. Modlitwy wstawiennicze II Modlitwy eucharystycznej o pojednaniu mówią, że Duch Święty usuwa wszelką przeszkodę na drodze do pokoju, do zgody. Swoją mocą w samej głębi ludzkiego serca dokonuje pojednania nieprzyjaciół, przeciwników. Jedna wszystkie ludy. Jego interwencja sprawia, że najpełniejsze i najprawdziwsze szukanie pokoju zmazuje spory, nawiązuje się dialog, miłość zwycięża nienawiść, a nawet pragnienie zemsty zamienia się w przebaczenie. Mówi o tym prefacja II Modlitwy eucharystycznej.

Duch Święty prowadząc wszystkich do zgody, łączy wszystkich w jedno ciało. Dar jedności, wynikający z Ducha Świętego i dany przez Niego, sprawia, że posłannictwo zbawcze Kościoła widoczne jest wśród ludzi. Kościół poprzez działanie Ducha Świętego staje się dla świata znakiem jedności i narzędziem pokoju. Treść ta jest

zawarta w Modlitwach wstawienniczych Drugiej Modlitwy eucharystycznej. Duch Święty umacnia miłość. Dzięki umocnieniu tej miłości Kościół, którym Duch Święty kieruje, pozostaje zawsze w jedności z Bogiem i całym chrześcijańskim ludem, bowiem: „W liturgii Duch Święty ukazuje się więc nie tylko jako Pocieszyciel, jako Gość duszy, niosący przeliczne dary i charyzmaty, ale przede wszystkim jako Wielki Działający”²⁰.

2. Człowiek w zbawczym planie Boga.

Przedmiotem Bożego planu Zbawienia jest człowiek. Podkreślają to wyraźnie I i II Modlitwy eucharystyczne o pojednaniu. Modlitwy ukazują najpierw człowieka w rzeczywistości jego grzechu, a następnie w misji, jaką Bóg stawia przed człowiekiem. Stąd rozważanie o człowieku w tajemnicy ekonomii zbawienia obejmuje szczegółowsze zagadnienia.

a) Grzech człowieka

Człowiek w zbawczej miłości Boga został stworzony na obraz i podobieństwo Jego samego. Żył w wielkiej łączności ze swym Stwórcą Bogiem a także ze światem. Otrzymał Bożą miłość, posługiwał się nią w dialogu z Nim. W historii ludzkości zaistniała jednak tragiczna sytuacja, w której człowiek dopuścił się grzechu, w ten sposób łamiąc dotychczasowy ład i porządek. Całkowicie zmieniła się sytuacja ludzkości. Bóg poprzez przymierza szukał człowieka. Niestety, skutek zaistniałego grzechu hamował rozumienie planu Bożego. Grzech wyrządził w człowieku wielkie spustoszenie, czyniąc go niezdolnym do samodzielnego zbliżenia się do swego Stwórcy. Rzeczywistość tej tragedii oddalenia się od Boga wyrażona jest w pierwszym zdaniu z opowiadania o ustanowieniu Eucharystii z I Modlitwy eucharystycznej o tajemnicy pojednania: „Byliśmy umarli z powodu grzechu i niezdolni zbliżyć się do Ciebie” (por. Ef 2,1).

Jezus dobrowolnie poszedł na śmierć po to, aby spełnić wolę Ojca (II Modlitwa eucharystyczna). Wypełniając postanowienie Ojca, wydał się na śmierć krzyżową, aby odkupić grzesznika. II Modlitwa eucharystyczna o tajemnicy pojednania podaje takie słowa: „Przez Ofiarę Jezusa Chrystusa, Twojego Syna, wydanego za nas na śmierć, doprowadzasz nas do Twojej miłości, abysmy także my dawali siebie braciom” (por. 1 J 3, 16; 4, 11. 20 -21).

²⁰ B. Nadolski, *Ukochać Mszę świętą*, dz. cyt., s. 107.

Nowe przymierze stało się dowodem najwyższego Bożego miłosierdzia (Opowiadanie o ustanowieniu I MEP). Bóg w nowej rzeczywistości wzywa grzesznika do odnowy. Człowiek, który przez grzech odrzucił Bożą miłość, doświadcza Bożego planu zbawienia, wierności Boga w Jego zbawczym planie, zapowiedzianym już w protoewangelii (Rdz 3, 15). Postsanctus I Modlitwy eucharystycznej o pojednaniu podkreśla, że choć człowiek odwrócił się od Boga, nie oznacza to odrzucenia go przez Niego.

b) Człowiek wezwany do świętości

Człowiek obciążony grzechem, doświadcza jednak Bożej miłości. Zobowiązany jest więc do wdzięczności i do korzystania z Jego miłosierdzia (por. Łk 18, 23–25). W każdej prefacji Kościół wzywa do wdzięczności słowami: „Dzięki składamy Panu Bogu naszemu”. Prefacje obu Modlitw o pojednaniu podkreślają potrzebę okazywania wdzięczności za Bożą dobroć. Stąd radośnie śpiewamy hymn dziękczynienia i uwielbienia. Bóg pragnie świętości człowieka. Postsanctus I Modlitwy eucharystycznej o pojednaniu podkreśla tę prawdę.

W tym wezwaniu człowieka do świętości znajdują swoje zrozumienie i uzasadnienie wszelkie inne zadania i powinności, jakie Bóg stawia człowiekowi odkupionemu przez Jezusa Chrystusa. Człowiek wezwany jest do pokuty i powrotu na drogę łaski – zbawienia, do pełnego otwarcia się na działanie Ducha Świętego, do nowego życia w Chrystusie, do chwaleń Imienia Bożego i służenia braciom. Wyraźnie mówi o tym prefacja I Modlitwy eucharystycznej. Owocem miłości Boga do człowieka jest tajemnica pojednania człowieka z Bogiem. Prefacja II Modlitwy eucharystycznej o pojednaniu mówi, że człowiek, biorąc udział w Ofierze Chrystusa i Kościoła, staje się gotowy i zdolny do pojednania z drugim człowiekiem. Postsanctus II Modlitwy eucharystycznej o pojednaniu podkreśla, że Bóg dał ludziom Swojego Syna po to, by oni dawali siebie braciom. Jest to kolejne zadanie dla człowieka, szczególnie wyrażone przez Modlitwy wstawiennicze I Modlitwy eucharystycznej o pojednaniu. Człowiek ma przewyciężyć podziały i niezgodę. Prefacja II MEP także zwraca uwagę na ten fakt, nawołując, aby przeciwnicy podali sobie ręce. We wszystkich wymienionych tekstach I i II Modlitw eucharystycznych o pojednaniu główną myślą jest zjednoczenie ludzkości i wspólne budowanie Bożego Królestwa.

3. Celebracja Paschy Pana

W darze wielkich dzieł Bożych, które człowiek otrzymał w historii zbawienia, szczególne miejsce zajmują sakramenty, a wśród nich

sakrament Eucharystii. Eucharystia jest szczególną sakramentalną realizacją pełni zbawienia. Na wezwanie Pana chrześcijanie gromadzą się dla formowania Bożego ludu. Słowo Boże jest przekazywane i słuchane w Jego Imię. Kościół celebrowuje pamiątkę śmierci i zmartwychwstania Pana. Oczekuje Jego przyjścia w chwale i już teraz ma udział w niebiańskiej uczcie Baranka (Ap 19, 9)²¹. Tę prawdę podkreśla także Wprowadzenie teologiczno – pastoralne do Obrzędów sakramentu pokuty: „W ofierze Mszy uobecnia się męka Chrystusa, a Kościół ofiaruje Bogu na zbawienie całego świata Ciało za nas wydane oraz Krew wylaną na odpuszczenie grzechów. W Eucharystii bowiem Chrystus jest obecny i złożony na ołtarzu jako „ofiara naszego pojednania” (III ME), aby przez Ducha Świętego „zjednoczyć nas wszystkich” (II ME)”²².

Sakrament Eucharystii ma trojaki wymiar czasowy: przeszłościowy, teraźniejszy i przyszłościowy. Każde celebrowanie Eucharystii jest odnoszeniem się do szczególnej godziny Jezusa Chrystusa. W owej właśnie godzinie Jezus Chrystus wydał samego siebie dla zbawienia ludzi. (Opowiadanie o ustanowieniu – II MEP). Była to jedyna godzina w historii zbawienia, godzina, największej miłości. Była to godzina przejścia Chrystusa z tego świata do Ojca.

Sprawowanie Eucharystii jest też przeżywaniem aktualnego dokonywania się „teraz” owej godziny., w której dokonało się i dokonuje zawarcie nowego przymierza i akt zbawienia świata. Opowiadanie o ustanowieniu I MEP podkreśla wyraźnie dzieło Chrystusa, który na znak wiecznego przymierza chciał obchodzić tajemnicę Paschy razem ze swoimi uczniami. Do Paschy Chrystusa należy nie tylko Wieczerza Pańska z Wielkiego Czwartku. Pascha Chrystusa to także wydarzenie Jego śmierci i zmartwychwstania. Modlitwy eucharystyczne o pojednaniu, bardziej niż inne Modlitwy, ukazują związek wydarzeń Wielkiego Piątku z Wielkim Czwartkiem. Opowiadanie o ustanowieniu z Pierwszej Modlitwy eucharystycznej wyraźniej wspomina krzyżową ofiarę Chrystusa: „Gdy Twój Syn jedyny Sprawiedliwy wydał się w nasze ręce i pozwolił się przybić do krzyża, On, zanim wyciągnął ramiona pomiędzy niebem i ziemią, na znak wiecznego przymierza, chciał obchodzić Paschę” (I MEP)”.

Celebrowanie Chrystusowej Paschy poprzez Eucharystię jest dziełem całej Trójcy Świętej. To dzieło wypełnia Jezus Chrystus, jedyny Pośrednik i Pan. Czyni to dla chwały Boga Ojca w Duchu Świętym. Przy sprawowaniu Eucharystii Kościół jest ogarnięty działaniem

²¹ Por. P. De Clerck, *Le Salut, ou la réconciliation*, art. cyt., s. 38.

²² *Wprowadzenie teologiczne i pastoralne, w: Obrzędy pokuty*, Katowice 1981 s. 12–13.

Ducha Świętego. Ten sam Duch, który ukształtował ludzką naturę Syna w łonie Dziewicy – co podkreślają II i IV ME – zstępuje w czasie celebrowania Eucharystii, aby przemienić dary chleba i wina w Ciało i Krew uwielbionego Pana. Mówi o tym treść epiklez konsekuracyjnych. Ten sam Duch czyni ludzi wieczystym darem dla Boga (III ME). II Modlitwa eucharystyczna o tajemnicy pojednania mówi, że Duch Święty łączy w miłości korzystających z uczyt Pana. Przez to buduje Kościół, który jest sprawcą i świadectwem pojednania i pokoju: „Przez udział w tej Uczcie eucharystycznej daj nam swego Ducha, aby została usunięta wszelka przeszkoda na drodze do zgody i żeby cały Kościół jaśniał pośród ludzi jako znak i narzędzie pokoju”²³.

Tak więc celebrowanie Eucharystii Chrystusa dokonuje się również i dzisiaj. Dzieje się to poprzez konsekrację, która ostatecznie nie jest dziełem kapłana. Konsekracji dokonuje Chrystus. Konsekrują nie słowa kapłana, lecz słowa Chrystusa przytoczone przez kapłana, który celebrowa Eucharystię „in persona Christi”²⁴. Chrystus powierzył dzieło sprawowania Eucharystii Kościołowi. Celebracja zatem Paschy Chrystusa w liturgii jest także dziełem zgromadzonego ludu Bożego. Takiego spojrzenia uczy nas anamneza II MEP: „Obchodząc pamiętkę śmierci i zmartwychwstania Twojego Syna, składamy Ci, Ojcze, Ofiarę pojednania”. Słowa anamnezy przypominają jeszcze jedną prawdę, że owo celebrowanie Eucharystii jest nie tylko wspomnieniem śmierci i zmartwychwstania Chrystusa, ale także jej uobecnianiem.

W centrum Modlitwy eucharystycznej jedna z czterech aklamacji wyraża wyznanie wiary i miłości, które jest całkowitym przejawem i dowodem pełnego udziału wiernych w sprawowaniu paschalnych tajemnic Chrystusa. Zgromadzeni wierni nie są tylko obecni, nie są tylko zewnętrznymi uczestnikami tych tajemnic. Przeciwnie, biorą w tym misterium czynny udział. Wszyscy chrześcijanie są zobowiązani wezwaniem Chrystusa do celebrowania Paschy Pana²⁵. Otrzymali to zadanie w darze sakramentu chrztu świętego. Dzięki temu sakramentowi biorą udział w powszechnym kapłaństwie Chrystusa, które daje im pełne prawo do czynnego udziału w Eucharystii. Przy nowym postrzeganiu celebracji eucharystycznej wszyscy uczestnicy nazywani są celebransami, bo do tego dzieła zbawienia Chrystus zaprosił w miłości Kościół, a w nim cały świat²⁶. Warto tu przytoczyć

²³ Por. S. Czerwik, *Modlitwa eucharystyczna*, art. cyt., 287.

²⁴ Por. Jan Paweł II, *Dar i tajemnica*, Kraków 1996 s. 73–74.

²⁵ Por. S. Cichy, *Teologia „Ogólnego wprowadzenia do Mszału Rzymskiego”*, w: B. Nadolski (red), *Mszal księgą życia chrześcijańskiego*, Poznań 1989 s. 278–281.

²⁶ Por. S. Czerwik, *Pojęcie liturgii według dokumentów reformy soborowej i nowego Katechizmu Kościoła Katolickiego*, w: J. J. Kopec i inni (red), *Misterium Liturgii w Katechizmie Kościoła Katolickiego*, Opole 1995 s. 23–25.

słowa Konstytucji liturgicznej Soboru Watykańskiego II: „Czynności liturgiczne nie są czynnościami prywatnymi, lecz czynnościami Kościoła, będącego sakramentem jedności” (KL 26). Zatem Eucharystia, Pascha Chrystusa jest także Ofiarą Kościoła. Tę prawdę zaznacza epikleza I i II MEP.

Pascha, którą sprawował Chrystus, miała za zadanie pojednanie ludzi w dwu wymiarach: wertykalnym i horyzontalnym, pojednanie z Bogiem i ludzi między sobą. Kościół, któremu Chrystus powierzył Eucharystię, jest zobowiązany do pełnego włączenia się w dzieło Chrystusowego jednania. Podejmując odpowiedzialność za to wymierzone dzieło jedności, prosi o tę jedność w modlitwach wstawienniczych. Modlitwy wstawiennicze II MEP zawierają takie słowa: „Zgromadź w doskonałej jedności ludzi z każdego plemienia i z każdego języka”.

Godne celebrowanie Wieczery Pana wymaga pojednania z Bogiem i z drugim człowiekiem – jest to pełny udział w Eucharystii²⁷. Wynika to z treści Ewangelii, np. Mt 5, 23 – 24; 6, 12 – 13. Nieustannie przywoływana jest prawda, że Eucharystia ma moc gładzenia grzechów – „To jest moja Krew Przymierza, która za wielu będzie wylana na odpuszczenie grzechów” (Mt 26, 28). Dawne anafory również łączą Eucharystię z odpuszczeniem grzechów. Tę prawdę Kościół podkreślał przez wieki, czyni to także i dzisiaj²⁸.

Kościół sprawując Eucharystię, czyni to z pełną odpowiedzialnością. Mianowicie czuje się odpowiedzialny za to Boże dzieło nieustannego gromadzenia ludzi. Dlatego w modlitwach wstawienniczych prosi nie tylko o wewnętrzną jedność wszystkich wierzących z następcą świętego Piotra i biskupem miejsca oraz wszystkimi biskupami świata, ale w tych modlitwach wstawienniczych prosi też o wiarę i zbawienie dla tych, którzy w sposób widzialny nie należą jeszcze do wspólnoty Kościoła i szukają Boga jeszcze po omacku. Ujmuje to II Modlitwa o tajemnicy pojednania: „Zgromadź w doskonałej jedności ludzi z każdego plemienia i z każdego języka”. Na wielu miejscach nowych Modlitw eucharystycznych Kościół prosi, aby mógł skutecznie współdziałać z Bogiem w odnowieniu ludzkości i przygotowaniu nowego nieba i nowej ziemi²⁹.

Modlitwy o tajemnicy pojednania podkreślają myśl o odwiecznym planie Boga Ojca. Ukazują, że w Chrystusie dokonało się i dokonuje pełne pojednanie z Bogiem wszelkiego stworzenia. Owo bowiem

²⁷ Por. J. D e c y k, *Pojednanie z Bogiem i braćmi drogą do udziału w Eucharystii*, CT 58 (1988) nr 4 s.17–25.

²⁸ Por. R. T a f t, *La Pénitence aujourd'hui état de la recherche*, LMD 171 (1987) nr 3 s. 26–28.

²⁹ Por. S. C z e r w i k, *Modlitwa eucharystyczna*, art. cyt., s 288.

pojednanie, dokonane raz na zawsze przez Jezusa Chrystusa poprzez Jego Mękę, Śmierć i Zmartwychwstanie, przedłuża się w Kościele poprzez głoszenie słowa i sakramenty oraz przez dobre czyny chrześcijan, czyny miłości, w celu szerzenia sprawiedliwości, zgody i pokoju. II Modlitwa eucharystyczna mówi, że dzięki temu Kościół jaśniej w świecie „jako znak jedności i narzędzie pokoju”

Wymowa omawianych modlitw jest bardzo głęboka. To, co jest główną myślą – tematem tych modlitw, dotyczy całej historii zbawienia i ciągle celebrowanej w Kościele Paschy Chrystusa. Mimo, że po zmartwychwstaniu Chrystusa istnieje zło i cierpienie, grzech i śmierć; to jednak moce zła nie mogą ostatecznie zaważać tymi, którzy są w Nim. Zmartwychwstanie Chrystusa jest pokonaniem zła³⁰. Tę myśl wyraża św. Paweł: „Jeżeli natomiast Chrystus w was mieszka, ciało wprawdzie podlega śmierci ze względu na skutki grzechu, duch jednak posiada życie na skutek usprawiedliwienia. A jeżeli mieszka w Was Duch Tego, który Jezusa wskrzesił z martwych, to Ten, co wskrzesił Chrystusa z martwych, przywróci do życia wasze śmiertelne ciała mocą mieszkającego w was swego Ducha” (Rz 8, 10 – 11).

Sprawowanie pamiątki Pana w Kościele zapowiada już eschatyczną przyszłość zbawionych. Już tutaj realizuje się eschatologia. Za każdym razem, kiedy celebruje się Eucharystia, otwiera się nasze odkupienie, które się dopełnia. Zgromadzenie eucharystyczne bowiem jest prawdziwym sakramentem Kościoła w jego obecnym pielgrzymowaniu i w jego ostatecznej pełni. Tę myśl wyraża II Modlitwa o tajemnicy pojednania: „Przyjmij do swego Królestwa naszych braci i siostry, którzy zasnęli w Chrystusie, i wszystkich zmarłych, których wiarę jedynie Ty znałeś” i dalej „zgromadź razem z Dziewicą Maryją, z Apostołami i wszystkimi Świętymi na uczcie w niebie, gdzie będziemy się radować pełnią pokoju na wieki”

ZAKOŃCZENIE

Poczynione rozważania są kolejną wersją ukazującą zagadnienie pojednania tak na płaszczyźnie wertykalnej jak i horyzontalnej. Tajemnica Trójcy świętej, miłość Boga Ojca, misterium Chrystusa, działanie Ducha Świętego są konstytutywnymi elementami jednania. Grzech wszedł w egzystencję ludzką, jednak Bóg w swym zamysle obdarza człowieka łaską stałego powrotu. Dar Boga ofiarowany w Paschalnym Misterium dokonuje się nieustannie w Kościele. Eucharystia jest znakiem realizacji pojednania wszystkiego w Chrystusie. Dla ukazania powyższych treści posłużono się przyjętym z góry

³⁰ Por. P. De Clerck, *Le Salut, ou la réconciliation*, art. cyt., s.33–34

założeniem zmierzającym ku temu, by kompozycja wykazała paralelność zagadnienia – elementy modlitw w połączeniu z wątkami o pojednaniu.

Modlitwa liturgiczna o pojednaniu trwa nieustannie w Kościele. Ma ona charakter wspólnotowy, czyli jednoczący, pojednawczy. Wyraża zbiorowe uwielbienie i dziękczynienie Boga oraz wspólną ofiarę. Według idei Modlitw eucharystycznych o tajemnicy pojednania człowiek spotyka Boga i świat w Bogu. Transcendentnym bowiem powołaniem chrześcijanina jest modlitwa o pojednanie z Bogiem, z samym sobą i z innymi. Z takim posłaniem jednania trzeba wchodzić w każdy dzień. Chrystus stanowi jedno z ofiarą, utożsamia się z nią, łączy cierpienie z chwałą. Pragnie dopuszczać człowieka do udziału w Jego misji.

Ks. Jan Decyk – dr hab., kierownik Katedry Historii Liturgii.

PRIÈRES EUCHARISTIQUES DE LA RÉCONCILIATION

Résumé

Le thème de la réconciliation existe assez souvent dans la littérature théologique – liturgique. Mais d'abord il attache le sacrement de la pénitence et de la réconciliation ou bien de la conversion et des actes de pénitence. Il semble que l'on manque d'écrits travail sur le thème autour de la Prière eucharistique et du mystère de la réconciliation.

Entre les Prières eucharistiques on trouve deux Prières eucharistiques du mystère de la réconciliation. Toutes les deux sont créées à l'occasion de l'Année Sainte 1975, qui – comme chaque Année Sainte – avait une mission spéciale de réconciliation. Elles montrent le mystère de la réconciliation avec Dieu et également avec les frères. Elles soulignent que la base de la réconciliation se trouve dans l'Alliance entre Dieu et l'homme qui se réalise par Jésus Christ. Le mystère de la Sainte Trinité, l'amour de Dieu – le Père, le mystère du Christ et l'action du Saint Esprit sont les construction principales de la réconciliation.

Bien que le péché soit lié à l'existence de l'homme, Dieu dans son plan donne à l'homme la grâce de la réconciliation tout le temps. Le signe claire de cette réconciliation se réalise dans l'Eucharistie.

La prière liturgique de la réconciliation se réalise toujours dans l'Église. La prière se trouve dans la communauté, dans le caractère commun et de réconciliation. Selon l'idée des Prières eucharistiques de la réconciliation l'homme, grâce à cette prière, rencontre Dieu et également le monde en Dieu. La vocation principale de chaque chrétien est la prière pour la réconciliation avec Dieu, avec soi-même et avec les autres. La prière des chrétiens est la même que la prière du Christ sur la croix et que celle pendant la messe que l'Église célèbre avec le Christ.

Jan Decyk